

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО–НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. Г.Е. ВЕЙНШТЕЙНА

МАТЕРІАЛИ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

24 ТРАВНЯ 2023 р.

«АГРОПРОДОВОЛЬЧИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

м. Одеса

УДК 338.43: 35

Агропродовольчий сектор України в період війни: виклики та перспективи. Матеріали науково-практичної конференції 24 травня 2023 року / кафедра економіки промисловості. Одеса: Одеський національний технологічний університет, 2023. 87 с.

У матеріалах конференції знайшли відображення економічні та соціальні аспекти розвитку агропродовольчого сектору України в період війни. Запропоновані шляхи вирішення найактуальніших та нагальних проблем розвитку підприємств різних галузей агропродовольчого сектору, ОТГ та районів у контексті викликів воєнного часу та післявоєнної відбудови. В доповідях особлива увага приділялась повоєнному відновленню України на засадах сталого та інклюзивного розвитку.

Організаційний комітет конференції

Голова: Павлов О.І., д. е. н., професор

Заступник голови Козак К.Б., д. е. н., професор

Члени комітету: Макаринська А.В., д. т. н., професор

Самофатова В.А., д. е. н., професор

Купріна Н.М., д. е. н., професор

Дідух С.М., д. е. н., доцент

Кулаковська Т.А., д. е. н., доцент

Рекомендовано до друку та розповсюдження в мережі Internet Вченою радою

Одеського національного технологічного університету,

протокол № 14 від 20.06.2023 р.

Матеріали подаються за оригіналами рукописів доповідей

учасників конференції

РЕКОНСТРУКТИВНИЙ ВЕКТОР АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	45
Дідух С. М., д. е. н., доцент Одеський національний технологічний університет	
ВПЛИВ ГЕОПОЛІТИЧНИХ РИЗИКІВ НА РОЗВИТОК АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	50
Кулаковська Т. А., д. е. н., доцент Одеський національний технологічний університет	
ХАРАКТЕРИСТИКА КІЛЬКІСНИХ ТА ЯКІСНИХ СКЛАДОВИХ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	54
Яблонська Н. В., к. е. н., доцент Крупіна С. В., к. е. н., доцент Копайгородська Т. Г., викладач-методист, Одеський національний технологічний університет	
СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНИЙ ПЕРІОД	57
Лобоцька Л. Л., к. т. н., доцент Дідух С. М., д. е. н., доцент Фрум О. Л., к. е. н., доцент Одеський національний технологічний університет	
РОЛЬ І МІСЦЕ АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ В ЗОВНІШНІЙ ТОРГОВЛІ УКРАЇНИ: АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА	62
Антонюк П. О., к. е. н., старший науковий співробітник Антонюк О. П., к. е. н., доцент Ступницька Т. М., к. е. н., доцент Баранюк Х. О., Ph.D., доцент Одеський національний технологічний університет	
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПЕРЕВЕДЕННЯ НА АЛЬТЕРНАТИВНІ ВИДИ ПАЛИВА ЗЕРНОСУШАРОК	66
Станкевич Г. М., д. т. н., професор Одеський національний технологічний університет Бунецький В. О., директор ТОВ «БМ Інжиніринг»	

URL:https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/ukraine___a_sustainable_economic_recovery_for_people_and_nature___wwf_bcg___sept_2022_light.pdf
(дата звернення 22.05.2023).

6. Підтримка аграрного сектору в умовах воєнного стану: що варто знати? URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/213396_pdtrimka-agrarnogo-sektoru-v-umovakh-vonnogo-stanu-shcho-varto-znati (дата звернення 22.05.2023).

Дідух С. М., д. е. н., доц., професор кафедри економіки промисловості
Одеський національний технологічний університет

РЕКОНСТРУКТИВНИЙ ВЕКТОР АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Початок повномасштабної війни в Україні вкрай негативно вплинув на стан економіки України, поглибив наявні проблеми та диспропорції розвитку, у тому числі і в агропродовольчому секторі. Актуальною науковою задачею є розробка та впровадження нових принципів та прикладних механізмів агропродовольчого інклюзивного розвитку України після завершення війни, які відповідають інтересам держави, агропродовольчих підприємств, об'єднаних територіальних громад та сільського населення.

Мета роботи – окреслити стратегічну спрямованість агропродовольчого інклюзивного розвитку України у повоєнний період.

У повоєнний період для економіки України постає амбіційна задача відновлення та прискореного розвитку, заснованого на нових інституціональних засадах, подоланні деструктивних явищ в соціально-економічних відносинах агропродовольчої сфери.

Криза інституціонального середовища агропродовольчої галузі України викликана наявністю цілого ряду диспропорцій та суперечностей розвитку.

Важливим завданням повоєнного відновлення є досягнення синергетичного ефекту від об'єднання дії ринкових механізмів закономірного відновлення обсягів виробництва із регулюючим соціально-економічним впливом держави на основі реалізації стратегічних інвестиційних завдань

розвитку агропродовольчого комплексу України. З огляду на наявність цілого ряду недоліків інституціонального агропродовольчого середовища (табл.1), повоєнний інклюзивний розвиток потребує не модернізації існуючих механізмів, а впровадження реконструктивної парадигми шляхом зміни засад соціально-економічного розвитку агропродовольчої сфери.

Таблиця 1

Інституціональні пастки інклюзивного розвитку агропродовольчої галузі

Види пасток	Інституціональні пастки інклюзивного розвитку агропродовольчої галузі	Напрямок інституціоналізації
Політико-структурні	Інституціональна слабкість держави у забезпеченні добробуту громадян та сталого інклюзивного розвитку АПК	Перерозподіл функцій забезпечення інклюзивного розвитку – від держави до агропродовольчих холдингів та ОТГ як виразників інте-ресів громадян
	Неврегульованість відносин оренди та продажу земельних угідь	Завершення земельної реформи на засадах людиноцентризму та інклюзивності
	Висока роль тіньового та неформального сектора в АПК	Удосконалення фіскальної політики з метою детінізації АПК та переведення існуючих норм та правил в Інституціональну площину
	Монополізація інфраструктури АПК	Впровадження інфраструктурної інклюзивності як складової суспільної інклюзії
Економіко-структурні	Нерівність у доступі до фінансово-інвестиційних ресурсів	Удосконалення механізмів фінансування агропродовольчих підприємств, надання цільових державних гарантій
	Пріоритет експорту аграрної сировини	Впровадження програм стимулювання промислової переробки аграрної сировини
Соціально-економічні	Пастка низького рівня оплати праці	Удосконалення форм оплати праці та участі у розподілі прибутків
	Зниження рівня зайнятості як наслідок оптимізації витрат агробізнесом	Реконструкція ринку праці агропродовольчого комплексу
	Діджиталізація агробізнесу виключно в інтересах корпорацій	Використання діджиталізації для забезпечення зайнятості сільського населення
	Відчуження сільського населення від економічної діяльності та його маргіналізація	Реконструкція патернів поведінки сільського населення на засадах інклюзивності

Джерело: складено автором за [2].

За визначенням А. Гриценка, «реконструктивний економічний розвиток – такий розвиток, який досягається на основі якісної перебудови несучих конструкцій економіки, корінної зміни її структури» [1].

Реконструктивний розвиток за своєю природою є соціально спрямованим на забезпечення та утримання соціальної рівноваги і справедливості, оскільки передбачає не лише кількісне, а й якісне зростання завдяки змінам структурних засад соціально-економічної системи задля більшого задоволення життєвих потреб громадян та суспільства загалом.

Це цілком відповідає сутності ексклюзивної концепції. Відмінності понять «трансформація», «удосконалення» та «реконструкція» показано у таблиці 2.

Таблиця 2

Характеристика типів розвитку економічних систем

Тип розвитку	Сутність
Реконструктивний	Розвиток, який досягається на основі якісної перебудови засад та докорінної зміни структури соціально-економічної системи
Трансформаційний	Процес перетворення структур, форм і способів, зміна цільової спрямованості діяльності, перехід через проміжні ланки
Удосконалений	Свідома діяльність, спрямована на підвищення якісних показників об'єкта

Джерело: складено автором за [2].

Особливості реконструктивного типу інклюзивного розвитку України обумовлені інверсивним характером сучасної трансформації соціально-економічної системи. Він полягає у протилежному напрямі зміни інституційного середовища на противагу класичному типу розвитку – від дрібних підприємств до поступового утворення монополій. На противагу цьому для України більш актуальною є ліквідація монопольних структур різного типу, які перейшли у спадок від радянської системи господарювання, та поступового зменшення впливу державних інституцій та державної форми власності, і відповідно зменшення ролі екстрактивних інститутів та впровадження інклюзивних механізмів розвитку.

Реконструктивний вектор агропродовольчого інклюзивного розвитку України у повоєнний період має бути спрямований на формування нових інституцій, подолання бар'єрів, які заважають збалансованому, гармонійному інклюзивному розвитку усіх сфер та секторів, а саме: обмежена інформація про ринки; неефективне державне регулювання; обмежений доступ суб'єктів агропродовольчої галузі до фінансових продуктів і послуг; недостатньо розвинена інфраструктура; відсутність довіри та суспільної згоди; спротив еліти; нестача знань і досвіду.

Перелічені явища стримують подальший розвиток агросектора та мають бути вирішені за допомогою удосконалення інституціонального середовища агропродовольчої галузі та формування реконструктивної моделі інклюзивного розвитку із визначенням бенефіціарів, драйверів та конкретних механізмів цього процесу.

Узагальнено напрями інституціоналізації та реконструктивного розвитку інклюзивного середовища агропродовольчої галузі можна визначити так:

- інституціоналізація провідної ролі індивідуума в системі розвитку сучасної економіки як носія людського потенціалу, основної рушійної сили росту будь-якої соціально-економічної системи та бенефіціара розвитку агропродовольчої сфери;
- формалізація ролі агропродовольчих холдингів як драйвера інклюзивного розвитку АПК;
- інституціоналізація діяльності ОТГ як виразників інтересів індивідуумів у розвитку сільських територій та створенні суспільної інклюзії;
- переведення у формальну площину наявних тіньових інституцій у земельних відносинах та розподілі ресурсів в агросфері без негативних наслідків для економіки та зайнятості населення;
- узгодження індивідуальних інтересів із суспільними у подальшій діджиталізації в агропродовольчій сфері задля реалізації інклюзивних

принципів – використання переваг цифрової трансформації для включення громадян у процес суспільної праці, а не відторгнення їх від економічної діяльності внаслідок автоматизації;

– інституціоналізація парадигми реконструктивного інклюзивного розвитку агропродовольчого комплексу на основі реіндустріалізації, поглиблення рівня переробки аграрної сировини зі створенням нової індустрії зайнятості населення.

Оптимальне поєднання соціальних, економічних, політичних та соціальних інституцій має бути покладено в основу реконструктивної моделі розвитку агропродовольчої сфери на основі принципів довіри, справедливості та максимального залучення широких верств населення до активної економічної діяльності.

Інклюзивний напрям удосконалення інституціонального середовища агропродовольчої галузі обумовлений переважно соціальним характером існуючих суперечностей розвитку цього сектора економіки, оскільки в основі розбіжностей знаходяться саме соціальні, суспільні протиріччя. Тому, на нашу думку, реконструктивна модель розвитку агропродовольчої галузі повинна мати інклюзивний вектор.

Таким чином, агропродовольчий інклюзивний розвиток України у повоєнний період повинен мати реконструктивний характер із урахуванням необхідності докорінної зміни структури соціально-економічної системи. Реконструкція агропродовольчої галузі має бути заснована на підвищенні якості людського капіталу, гармонійному використанні природних ресурсів та формуванні інклюзивного середовища на основі принципів суспільного блага. Представлена структурна модель системи інклюзивного розвитку агропродовольчої сфери містить чотири ключових компоненти: фінансову, технологічну, ресурсну інклюзивність та інклюзивність людського капіталу із визначенням стратегічної мети та ключових напрямів впровадження за кожною складовою.

Література

1. Гриценко О. А. Реконструктивний тип управління потенціалом економічного розвитку України. *Social and Economic changes of Contemporary Society: Monograph*. Opole: The Academy of Management and Administration, 2017. P. 132–143.

2. Дідух С. М. Інклюзивний розвиток агропродовольчих вертикально-інтегрованих компаній України : монографія. Одеса : Астропринт, 2020. 335 с.

Кулаковська Т.А., д. е. н., доцент, професор кафедри економіки промисловості Одеський національний технологічний університет

ВПЛИВ ГЕОПОЛІТИЧНИХ РИЗИКІВ НА РОЗВИТОК АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Геополітичний ризик – це ризик, який містить такі елементи, як ризик зовнішнього завоювання держави, ризик розпаду держави під впливом внутрішніх або зовнішніх сил; ризик зниження суверенітету – здатності держави відстоювати свої інтереси на міжнародній арені; політичний ризик, ризик країни.

Щороку Eurasia Group та KPMG готують прогноз геополітичних ризиків, які можуть вплинути на різні сфери життєдіяльності людини та бізнесу. У січні 2023 року новий щорічний звіт «Топ-ризики 2023 року» вкотре підтвердив, що бізнес у всьому світі є надзвичайно вразливим до кризи. Eurasia Group попереджає, що «світ усе ще перебуває в глибокій геополітичній рецесії, а ризики цього року є найнебезпечнішими з усіх, з якими світ стикалися за останні 25 років» [1].

Серед визначених ризиків є такі:

1) Глобалізація;

Глобалізація еволюціонувала у фрагментований світ, у якому послабшала економічна співпраця та посилилася конкуренція. Взаємопов'язані й розвинені ланцюги постачання, які вважалися ознакою вільної торгівлі та економічної ефективності, сьогодні можуть сприйматися як